

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-igʻtisodiy, innovatsion texnik,
fan va taʼlimga oid ilmiy-amaliy jurnal*

2026-YIL

SENTYABR / 9-SON, II-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.us/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

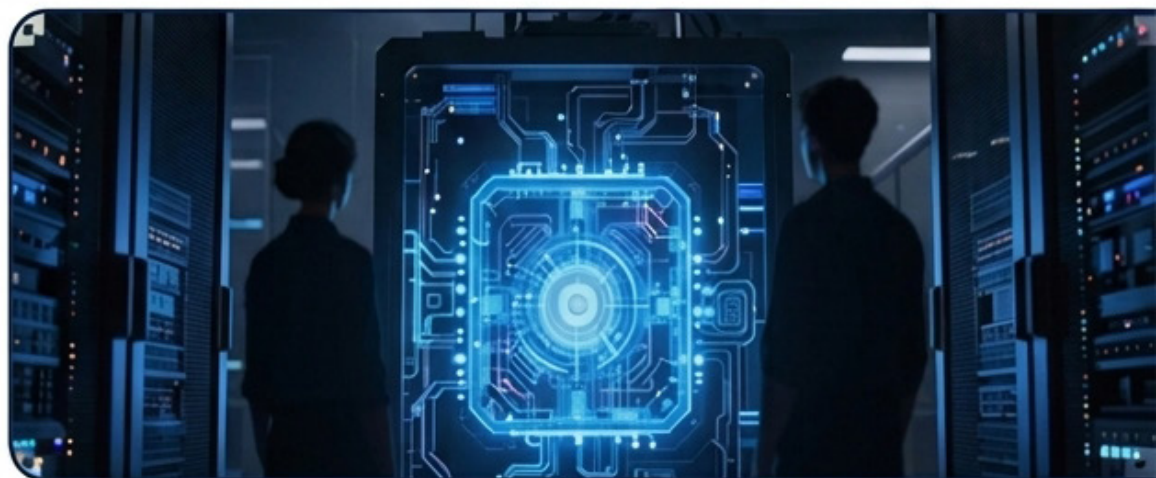
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
ИМЕНЕЕ F.R. RREKANOBVA
PHEENR ISL. FADISEIOBA

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, sentyabr.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI ERTA ANIQLASH TIZIMINI SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	9
Kobilova Ozoda Abdishukur qizi	
BUYUK BRITANIYA STARTAP EKOTIZIMINI BOSHQARISH MODEL VA O'ZBEKISTON UCHUN SABOQLAR.....	15
Sodiqov Elmurod Shomurod o'g'li	
ФИНАНСОВЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ АГРОБИЗНЕСА, РЕФОРМА ИНСТИТУТА НЕПЛАТЁЖЕСПОСОБНОСТИ И ГЕОГРАФИЯ СЕЛЬСКОЙ БЕДНОСТИ: УЗБЕКИСТАН, 2015–2025 ГОДЫ.....	21
Адилов Шерзот Шамильевич	
AHOLI DAROMADLARI VA ISTE'MOL XARAJATLARINI TADQIQ ETISHNING ZAMONAVIY EKONOMETRIK YONDASHUVLARI	30
Farmonov Dilshod Po'latovich	
SUN'IY INTELLEKT TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA INSON KAPITALIGA QO'YILADIGAN KOMPETENSIYAVIY TALABLARNING O'ZGARISHI: XALQARO TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTON UCHUN USTUVOR YO'NALISHLAR	36
Durdona Davletova	
KICHIK BIZNES SOHASIDA INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH VA MEHNAT MUNOSABATLARINI TARTIBGA SOLISH OMILLARI, USULLARI HAMDA FUNKSIYALARI	56
Ulug'muradova Nodira Berdimuradovna	
O'ZBEKISTONDA YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLARNI SOLIQQA TORTISHNING AMALDAGI MEKANIZMI.....	61
Erxanov Muxammadjon Absayitovich	
BOSHQARUV TIZIMIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY MEKANIZMLARI.....	68
Safarov Shohboz Vahob o'g'li	
EVALUATION OF THE PHYTOREMEDIATION POTENTIAL OF AZOLLA CAROLINIANA FOR THE REMOVAL OF TOXIC METALS FROM INDUSTRIAL EFFLUENTS	72
Azimov Shavkat Shuxratovich	
STABLE CEMENT COMPOSITES BASED ON WASTE TIRE RUBBER AND FLY ASH	78
Daminov Oybek, Egamberdiyev Elmurod, Xoliqulov Odiljon	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQARILGAN MAHSULOTLARNING EKSPORT SALOHİYATINI BAHOLASH.....	85
Xikmatullayeva Nargiza Jamoliddin qizi	
CO-LOCATED SMALL MODULAR REACTORS AS AN ALTERNATE AC POWER SOURCE FOR LARGE NUCLEAR UNITS UNDER REGIONAL GRID CASCADING CONDITIONS: A DESIGN-BASIS ASSESSMENT FOR UZBEKISTAN	90
Turaeva Dilnavoz	
YO'LOVCHI TASHISH TRANSPORTINI BARQAROR IQTISODIYOTGA ULUSHINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH USULLARI.....	96
Dilshod Karimboyev	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И АКТУАЛЬНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭЛЕМЕНТОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ МОДЫ НА ТУРИСТИЧЕСКОМ РЫНКЕ УЗБЕКИСТАНА	102
Юсупова Мохинур Фарход кизи	
АДАПТИВНОЕ РАЗВИТИЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ КАК ФАКТОР КАЧЕСТВЕННОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ ЭНЕРГОПЕРЕХОДА.....	110
Аллаева Гульчехра Жалгасовна	

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ИНСТРУМЕНТОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ НА ПОВЕДЕНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ	121
Икрамова Нодира Бурхон кизи	
XONDIZA KONI POLIMETALL RUDALARINING MINERALOGIK VA TEXNOLOGIK XUSUSIYATLARINI TADQIQ ETISH.....	128
Abdisoatov Sardor, Axmatov Sobir, Eshnazarov Mustafo	
MALAKALI MUTAXASSISLAR TAYYORLASHDA TA'LIM-INNOVATSION RIVOJLANISHNING MOHIYATI VA UNING NAZARIY ASOSLARI	133
Temirova Shalola Erkinovna	
BENZIN TARKIBIDAGI KISLOROD MIQDORINI ANIQLASH: TAHLIL USULLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI	138
To'xtayev Nozim Nazir o'g'li	
EKSTRAKSIYA JARAYONI PARAMETRLARINING ERITUVCHILARNING EKSTRAKSION QOBILIYATIGA BOG'LIQLIGI	142
G'aybullayev Saidjon Abdusalimovich	
THE ROLE OF CHATBOTS IN EDUCATION AND THEIR APPLICATION	150
Hamroyev Bobirjon Bahritdinovich	
KICHIK BIZNES VA UNING MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANISHIDAGI O'RNI.....	156
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich	
KO'P QATLAMLI SFERIK QOBIQNING QOVUSHQOQ-ELASTIK MUHITDAGI XOS (ERKIN) TEBRANISHLARI.....	161
Jalolov Farruh Baxshulloyevich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI ELEKTR ENERGETIKA TIZIMIGA INTEGRATSIYALASH VA ELEKTR TA'MINOTI BARQARORLIGINI OSHIRISH	168
Jafarov Sobir Talab o'g'li	
SENTINEL-1 PSINSAR TEXNOLOGIYASI ASOSIDA QALMOQQIR OCHIQ KARYERI BORTLARINING DEFORMATSIYASINI SUN'IY YO'LDOSH ORQALI MONITORING QILISH	173
Usmonov Firdavs Ro'zimurod o'g'li	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT XARIDLARINI TASHKIL ETISHNING AMALDAGI MEXANIZMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	181
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	

O'ZBEKISTONDA DAVLAT XARIDLARINI TASHKIL ETISHNING AMALDAGI MEXANIZMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich

Toshkent xalqaro universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda davlat xaridlarini tashkil etishning amaldagi institutsional-huquqiy va raqamli mexanizmi tizimli tahlil qilinib, xarid siklining rejalashtirishdan tortib shartnoma ijrosi va ex-post monitoringgacha bo'lgan bosqichlari o'zaro bog'liq boshqaruv jarayoni sifatida baholangan. Tadqiqotda amaldagi qonunchilik, 2025–2027-yillarga mo'ljallangan strategik hujjatlar, 2025-yil oxiri va 2026-yilda qabul qilingan institutsional islohotlar hamda 2026-yil I yarim yilligi rasmiy statistikasi asosida mavjud mexanizmning kuchli va zaif tomonlari aniqlangan. Natijalar raqobatli xaridlar ulushining 60 foizga yetgani, 188,4 trln so'mlik davlat xaridlari amalga oshirilgani va 7,8 trln so'm mablag' iqtisod qilganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, raqobatni chuqurlashtirish, texnik topshiriq va bozor narxini shakllantirish sifatini oshirish, shartnoma ijrosini raqamli monitoring qilish, yetkazib beruvchilar faoliyatini reytinglash va ochiq ma'lumotlar arxitekturasini kuchaytirish bo'yicha zaxiralar mavjud. Muallif tomonidan davlat xaridlarini riskka asoslangan to'rt bosqichli boshqaruv modeli taklif etilib, oldindan (ex-ante) nazorat, raqobat nazorati, shartnoma ijrosi nazorati va ex-post tahlilni yagona ma'lumotlar konturi orqali integratsiya qilish yo'nalishlari asoslangan.

Kalit so'zlar: davlat xaridlari, xarid mexanizmi, davlat buyurtmachisi, elektron xaridlar, raqobat, shaffoflik, maxsus axborot portali, shartnoma boshqaruvi, riskka asoslangan monitoring, budget samaradorligi.

Abstract. The article provides a systematic analysis of the current institutional, legal and digital mechanism for organizing public procurement in Uzbekistan, treating the procurement cycle from planning to contract implementation and ex-post monitoring as an integrated management process. The study draws on current legislation, the 2025–2027 public procurement development strategy, institutional reforms adopted in late 2025 and 2026, and official statistics for the first half of 2026. The results show that competitive procurement reached 60 percent, total public procurement amounted to UZS 188.4 trillion, and reported savings reached UZS 7.8 trillion. At the same time, further improvements are needed in competitive intensity, market-price formation, technical specifications, digital contract-performance monitoring, supplier performance scoring and open-data interoperability. The author proposes a four-stage risk-based procurement governance model integrating ex-ante control, competition control, contract-execution control and ex-post analysis through a unified data architecture.

Keywords: public procurement, procurement mechanism, contracting authority, e-procurement, competition, transparency, special information portal, contract management, risk-based monitoring, fiscal efficiency.

Аннотация. В статье системно проанализирован действующий институционально-правовой и цифровой механизм организации государственных закупок в Узбекистане. Закупочный цикл рассматривается как единый процесс управления, охватывающий планирование, выбор способа закупки, электронные процедуры, заключение и исполнение договора, а также последующий мониторинг. На основе действующего законодательства, Стратегии развития системы государственных закупок на 2025–2027 годы, институциональных реформ 2025–2026 годов и официальных данных за первое полугодие 2026 года выявлены ключевые преимущества и проблемные зоны действующего механизма. Предложена четырехэтапная риск-ориентированная модель управления закупками, объединяющая предварительный контроль, контроль конкуренции, мониторинг исполнения договора и последующую оценку результатов в рамках единой информационной архитектуры.

Ключевые слова: государственные закупки, механизм закупок, государственный заказчик, электронные закупки, конкуренция, прозрачность, управление контрактами, риск-ориентированный мониторинг, бюджетная эффективность.

KIRISH

Davlat xaridlari davlat moliyasini boshqarish tizimining eng yirik operatsion bloklaridan biri bo'lib, davlat organlari va korporativ buyurtmachilarning real ehtiyojlarini tovarlar, ishlar va xizmatlarga aylantiradi. Shu sababli xarid jarayonining sifati faqat budget mablag'larini tejash bilan emas, balki davlat xizmatlarining uzluksizligi, infratuzilma loyihalarining o'z vaqtida yakunlanishi, tadbirkorlik subyektlarining bozorga kirishi, mahalliy ishlab chiqarishning rivojlanishi va jamoatchilik ishonchi bilan ham chambarchas bog'liq. O'zbekiston

Respublikasining **2021-yil 22-apreldagi** “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi O‘RQ-684-son Qonunida asoslanganlik, moliyaviy mablag‘lardan oqilona foydalanish, ochiqlik va shaffoflik, raqobat va xolislik, mutanosiblik, tizimning yagonaligi hamda korrupsiyaga yo‘l qo‘ymaslik davlat xaridlarining fundamental prinsiplari sifatida belgilangan.¹

So‘nggi yillarda ushbu tamoyillarni amaliy natijaga aylantirish maqsadida huquqiy baza bilan bir qatorda institutsional va raqamli infratuzilma ham qayta shakllantirilmoqda. 2025–2027-yillarda davlat xaridlari tizimini takomillashtirish va rivojlantirish strategiyasi barqaror va “yashil” xaridlarni kengaytirish, raqamli texnologiyalarni chuqurlashtirish, shartnoma majburiyatlarini monitoring qilish, risklarni boshqarish va tadbirkorlik subyektlari ishtirokini oshirishni ustuvor yo‘nalish sifatida belgilad.² O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 26-dekabrda PF-259-son Farmoni davlat xaridlarini natijadorlikka yo‘naltirishda yangi bosqichni boshlab berdi. Hujjatda 2030-yilgacha raqobatli usullardan foydalanish darajasini 80 foizga, davlat xaridlarida iqtisod qilingan mablag‘ni 25 trln so‘mga, mahalliy mahsulotlar ulushini kamida 85 foizga yetkazish, tadbirkorlik subyektlari faolligini ikki baravar oshirish va xaridlar uchun mas‘ul, malakasi oshirilgan xodimlar ulushini kamida 98 foizga chiqarish kabi maqsadlar belgilandi. Shuningdek, o‘rtacha bozor narxini sun‘iy intellekt asosida hisoblash moduli va yangi nazorat mexanizmlarini joriy etish ko‘zda tutilgan.³

Maqolaning maqsadi O‘zbekistonda davlat xaridlarini tashkil etishning amaldagi mexanizmini “xarid sikli” nuqtai nazaridan tahlil qilish, institutsional bo‘g‘inlar o‘rtasidagi funksional aloqalarni aniqlash, 2026-yilning dastlabki amaliy natijalarini baholash hamda tizimning samaradorligi, shaffofligi va natijadorligini oshirishga qaratilgan takomillashtirish yo‘nalishlarini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotning ilmiy yangiligi amaldagi protseduraviy mexanizmni risk va natijadorlik nazorati bilan integratsiya qiluvchi to‘rt bosqichli boshqaruv modelini taklif etish bilan belgilanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Davlat xaridlariga oid zamonaviy ilmiy adabiyotlarda xarid jarayoni oddiy tender protsedurasi sifatida emas, balki agentlik muammolari, bozor dizayni, axborot assimetriyasi va shartnoma boshqaruvi birlashadigan murakkab institut sifatida talqin etiladi. Bandiera, Prat va Valletti davlat xarajatlaridagi samarasizlikni faol va passiv yo‘qotishlarga ajratib, boshqaruv sifati hamda tashkiliy mexanizmlar standart tovarlar bo‘yicha ham sezilarli narx tafovutlarini keltirib chiqarishi mumkinligini empirik ko‘rsatgan.⁴ Raqamlashtirish bo‘yicha empirik tadqiqotlar ham elektron xaridlarning foydasini faqat narx pasayishi bilan o‘lchash noto‘g‘ri ekanligini ko‘rsatadi. Lewis-Faupel, Neggers, Olken va Pande Hindiston va Indoneziya tajribasida elektron xaridlar g‘oliblarning geografik doirasini kengaytirgani va sifat ko‘rsatkichlariga ijobiy ta‘sir qilganini aniqlagan, biroq narx ta‘siri bir xil bo‘lmagan. Bu natija O‘zbekiston sharoitida elektron platformalarni faqat “savdo o‘tkazish oynasi” emas, balki bozor ishtiroki, audit izi, sifat va ijro natijalarini boshqaruvchi axborot infratuzilmasi sifatida rivojlantirish zarurligini anglatadi.⁵ OECDning davlat xaridlari bo‘yicha tavsiyalari samarali tizimni shaffoflik, halollik, kirish imkoniyati, elektron xaridlar, professional salohiyat, risklarni boshqarish, hisobdorlik va integratsiya tamoyillari asosida qurishni tavsiya etadi. Zamonaviy yondashuvning muhim xususiyati - xarid samaradorligini faqat xarid narxi yoki o‘tkazilgan savdolar soni bilan emas, balki raqobat darajasi, xarid sikli davomiyligi, kontrakt ijrosi, shikoyatlar, ma‘lumotlar sifati va strategik xarid natijalari orqali o‘lchashdir.⁶

Mahalliy normativ-huquqiy bazada ham ayni yo‘nalishlar bosqichma-bosqich mustahkamlanmoqda. Biroq ilmiy-amaliy nuqtai nazardan xaridni rejalashtirish, bozor tahlili, xarid usulini tanlash, takliflarni baholash, shartnoma tuzish, to‘lov va ijroni nazorat qilish bosqichlari ko‘pincha alohida reglamentlar doirasida ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotning farqli jihati ushbu bosqichlarni yagona sikl sifatida birlashtirib, har bir bosqichda yuzaga keladigan risk va samaradorlik indikatorlarini keyingi bosqichga uzatiladigan ma‘lumot bilan bog‘lashdan iborat. So‘nggi yillardagi empirik tadqiqotlar ushbu yondashuvni yanada aniqlashtiradi. Bosio va hammualliflar 187

1 O‘zbekiston Respublikasi. O‘RQ-684-son ‘Davlat xaridlari to‘g‘risida’gi Qonun, 22.04.2021 (amaldagi tahrir). LexUZ. <https://lex.uz/uz/docs/-5382974> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

2 O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. 865-son qaror, 20.12.2024, ‘2025–2027-yillarda davlat xaridlari tizimini takomillashtirish va rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida’. LexUZ. <https://lex.uz/uz/docs/-7271145> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

3 O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. PF-259-son Farmon, 26.12.2025, davlat xaridlari tizimida raqobat muhiti va shaffoflikni kuchaytirishga doir chora-tadbirlar. <https://gov.uz/oz/sherobod/sections/view/177699> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

4 Bandiera, O., Prat, A., Valletti, T. (2009). Active and Passive Waste in Government Spending: Evidence from a Policy Experiment. *American Economic Review*, 99(4), 1278–1308. DOI: 10.1257/aer.99.4.1278.

5 Lewis-Faupel S., Neggers Y., Olken B.A., Pande R. Can Electronic Procurement Improve Infrastructure Provision? Evidence from Public Works in India and Indonesia. *American Economic Journal: Economic Policy*, 2016, 8(3), 258–283. DOI: 10.1257/pol.20140258 . OECD. Recommendation of the Council on Public Procurement. OECD Legal Instruments, 2015; OECD. Public Procurement Performance: A Framework for Measuring Efficiency, Compliance and Strategic Goals. OECD Public Governance Policy Papers, No. 36, 2023.

6 OECD. Recommendation of the Council on Public Procurement. OECD Legal Instruments, 2015; OECD. Public Procurement Performance: A Framework for Measuring Efficiency, Compliance and Strategic Goals. OECD Public Governance Policy Papers, No. 36, 2023.

mamlakat ma'lumotlari asosida davlat xaridlarida faqat qat'iy huquqiy reglament emas, balki amaliy boshqaruv sifati va davlat sektorining institutsional salohiyati natijalarni belgilashini ko'rsatgan. Tátrai, Vörösmarty va Juhász tender shartlari hamda bozorga kirish dizayni takliflar soniga bevosita ta'sir qilishini asoslaydi. Matilla-García va Vega esa Ispaniya ma'lumotlarida ochiq raqobatli protsedura xarid narxini taxminan 9,9 foizga, ishtirokchilar sonining bittaga ortishi esa o'rtacha 2,1 foizga pasaytirishi mumkinligini aniqlagan. Bu natijalar O'zbekistonda raqobatni faqat "raqobatli usul ulushi" bilan emas, balki haqiqiy takliflar soni, bitta taklifli savdolar va bozorga kirish to'siqlari bilan birgalikda baholash zarurligini kuchaytiradi.⁷⁸

Halollik va barqarorlik yo'nalishidagi yangi tadqiqotlar ham takomillashtirish choralari muvozanatli tashkil etish muhimligini ko'rsatadi. Baránek va Titl ayrim firmalarga muayyan omillar asosida ustunlik berilishi xarid narxlarining baholangan qiymatga nisbatan qariyb 6 foizga oshishiga ta'sir ko'rsatishi mumkinligini qayd etgan. Orfanidou va hammualliflar yashil xaridlarda hayotiy sikl xarajatlarini qo'llash samarasi bozor tadqiqoti, rejalashtirish va muvofiqlashtirish sifatiga bog'liqligini ta'kidlaydi. Drake, Lundberg va Lundbergning 2024-yilgi empirik tahlili esa ekologik talablarni belgilashda ayrim jihatlar yetarlicha hisobga olinmasa, taklif berish jarayoni murakkablashishi va raqobat darajasiga muayyan ta'sir ko'rsatishi mumkinligini ko'rsatadi. Shu sababli strategik va "yashil" xarid mezonlarini raqobat, mutanosiblik va umumiy egalik qiymati bilan uyg'un holda baholash maqsadga muvofiq.⁹

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda normativ-huquqiy tahlil, institutsional xaritalash, jarayon tahlili, qiyosiy-mantiqiy usul va rasmiy statistik ma'lumotlarning tavsifiy tahlili qo'llanildi. Normativ baza sifatida O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 22-apreldagi O'RQ-684-son Qonuni, davlat xaridlarini tashkil etish va o'tkazishga oid hukumat nizomlari, 2025–2027-yillar strategiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-259-son Farmoni, 2026-yilda amalga oshirilgan institutsional o'zgarishlar hamda Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi materiallari o'rganildi. Jarayon tahlilida davlat xaridlarining amaldagi sikli sakkizta funksional bosqichga ajratildi: ehtiyojni aniqlash va rejalashtirish; bozor narxi hamda texnik topshiriqni shakllantirish; xarid usulini tanlash; e'lon va elektron savdo; takliflarni baholash; shartnoma tuzish va ro'yxatdan o'tkazish; yetkazib berish, qabul qilish va to'lov; monitoring, nazorat va ex-post tahlil. Bunday ajratish huquqiy protseduralarni boshqaruv natijalari bilan bog'lash imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Rasmiy statistik tahlil 2026-yil I yarim yilligida e'lon qilingan ko'rsatkichlarga tayandi. Ushbu ma'lumotlar yilning faqat olti oyini qamrab olgani sababli, ular to'liq yillik natija yoki sabab-oqibat bahosi sifatida emas, amaldagi mexanizmning joriy faoliyat ko'rsatkichlari sifatida talqin qilindi. Taklif etilgan mualliflik modeli konseptual xususiyatga ega bo'lib, uning yakuniy vaznlari va risk chegaralari kelgusida tranzaksiya darajasidagi ma'lumotlar asosida empirik kalibrlanishi lozim. Davlat xaridlarining amaldagi mexanizmi bir nechta institutsional qatlamdan tashkil topadi. Birinchi qatlam - normativ va siyosiy boshqaruv bo'lib, u davlat xaridlarining maqsadlari, prinsiplari, xarid usullari va subyektlari vakolatlarini belgilaydi. Ikkinchi qatlam - davlat buyurtmachilari va xarid komissiyalari tomonidan amalga oshiriladigan operatsion boshqaruv. Uchinchi qatlam - elektron tizim operatorlari, maxsus axborot portali va yagona reyestrlar orqali yaratiladigan raqamli infratuzilma. To'rtinchi qatlam - monitoring, audit, raqobat va korrupsiyaga qarshi nazorat institutlaridan iborat.

2026-yilda institutsional arxitekturada muhim o'zgarish amalga oshirildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-yanvardagi PF-17-son Farmoni bilan Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi tashkil etildi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 13-sentabrdagi 578-son

7 Bosio E., Djankov S., Glaeser E., Shleifer A. Public Procurement in Law and Practice // American Economic Review. 2022. Vol. 112, No. 4. P. 1091-1117. DOI: 10.1257/aer.20200738; Tátrai T., Vörösmarty G., Juhász P. Intensifying Competition in Public Procurement // Public Organization Review. 2024. Vol. 24. P. 237-257. DOI: 10.1007/s11115-023-00742-0 ; Matilla-García M., Vega P.

8 Bosio E., Djankov S., Glaeser E., Shleifer A. Public Procurement in Law and Practice // American Economic Review. 2022. Vol. 112, No. 4. P. 1091-1117. DOI: 10.1257/aer.20200738; Tátrai T., Vörösmarty G., Juhász P. Intensifying Competition in Public Procurement // Public Organization Review. 2024. Vol. 24. P. 237-257. DOI: 10.1007/s11115-023-00742-0; Matilla-García M., Vega P. An Empirical Analysis of the Impacts of Competition on Procurement Costs // Applied Economics. 2025. Vol. 57, No. 40. P. 6258-6273. DOI: 10.1080/00036846.2024.2382934.

9 Baránek B., Titl V. The Cost of Favoritism in Public Procurement // Journal of Law and Economics. 2024. Vol. 67, No. 2. P. 445-477. DOI: 10.1086/727793; Orfanidou V.S., Rachaniotis N.P., Tsoulfas G.T., Chondrokoukis G.P. Life Cycle Costing Implementation in Green Public Procurement: A Case Study from the Greek Public Sector // Sustainability. 2023. Vol. 15, No. 3. Art. 2817. DOI: 10.3390/su15032817; Drake S., Lundberg J., Lundberg S. Market Response to Environmental Policy via Public Procurement: An Empirical Analysis of Bids and Prices // Journal of Environmental Management. 2024. Vol. 365. Art. 121547. DOI: 10.1016/j.jenvman.2024.121547.

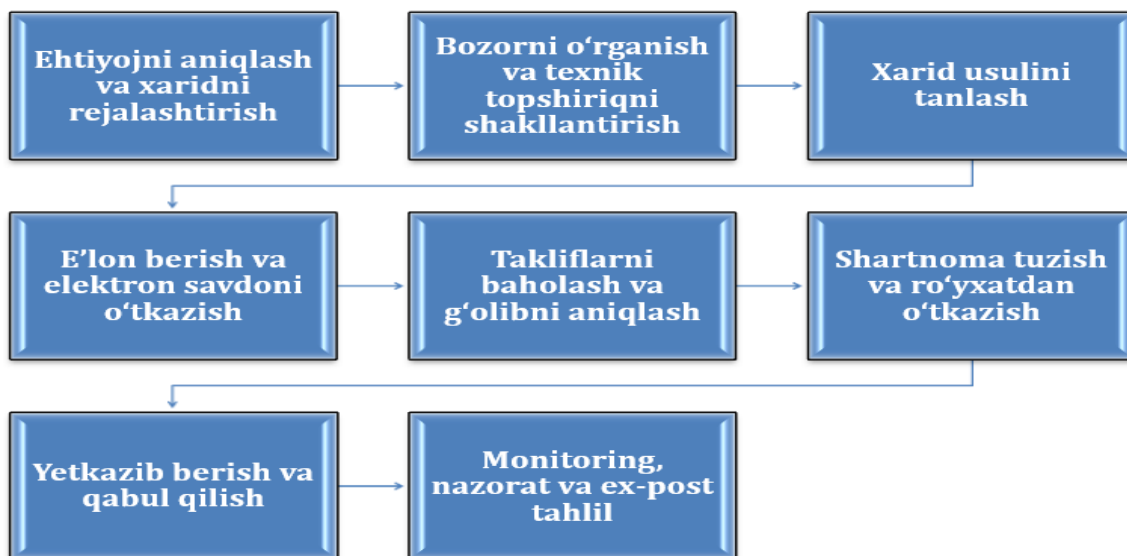
qarori bilan davlat xaridlari sohasidagi bir qator nizom va tartiblarda vakolatli organ sifatida aynan ushbu Agentlik belgilandi, shu jumladan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2005-yil 21-dekabrda 276-son qarori.¹⁰ Qarori bilan tasdiqlangan asosiy tartib-taomillar nizomiga tegishli o'zgartirishlar kiritildi.¹¹ Ushbu o'zgarishning iqtisodiy mazmuni davlat xaridlari boshqaruvi sanoat kooperatsiyasi, mahalliy ishlab chiqarish va bozor tahlili bilan yaqinlashtirishdan iborat. Biroq institutsional konsolidatsiya samarali bo'lishi uchun siyosatni shakllantirish, operatorlarni tartibga solish, nazorat, audit va buyurtmachi funksiyalari o'rtasida vakolatlar aniq chegaralanishi, manfaatlar to'qnashuvini keltirib chiqarmaydigan "checks and balances" mexanizmi saqlanishi muhim.

1-jadval

Davlat xaridlarini tashkil etishning amaldagi institutsional arxitekturasida¹²

Institutsional bo'g'in	Asosiy subyekt	Asosiy funksional vazifa
Vakolatli organ	Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi	Tizimni rivojlantirish, operatorlar va portal bo'yicha tartibga solish, metodologiya, monitoringni muvofiqlashtirish
Institutsional bo'g'in	Asosiy subyekt	Asosiy funksional vazifa
Davlat buyurtmachisi	Budjet va korporativ buyurtmachilar	Ehtiyojni aniqlash, rejalashtirish, xarid hujjatlari, shartnoma va ijro uchun javobgarlik
Xarid komissiyasi	Buyurtmachi tomonidan shakllantiriladigan kollegial organ	Takliflarni xolis baholash, g'olib va zaxiradagi g'olibni aniqlash
Elektron tizim operatorlari	Ruxsat etilgan elektron savdo platformalari	E'lon, taklif, savdo, hisob-kitob va elektron izni ta'minlash
Maxsus axborot portali	Markaziy axborot resursi	Reja-jadval, e'lon, natija, shartnoma va boshqa ma'lumotlarni jamlash

Davlat xaridlarini tashkil etish jarayoni bir nechta o'zaro bog'liq institutsional bo'g'inlardan tarkib topganini ko'rsatadi. Vakolatli organ umumiy tartibga solish, metodologiya va monitoringni muvofiqlashtirsa, davlat buyurtmachisi xarid ehtiyojini aniqlashdan boshlab shartnoma ijrosigacha bo'lgan jarayon uchun bevosita javobgar hisoblanadi. Xarid komissiyasi takliflarni xolis baholashga, elektron tizim operatorlari esa savdo jarayonining raqamli va izchil amalga oshirilishiga xizmat qiladi (1-jadval).

1-rasm. O'zbekistonda davlat xaridlarini tashkil etishning amaldagi xarid sikli¹³

Amaldagi mexanizmning markaziy tamoyili - xarid jarayonining elektron izini shakllantirishdir. Qonunchilik maxsus axborot portalini davlat xaridlariga oid e'lonlar, natijalar, ishtirokchilar takliflari va boshqa ma'lumotlarni

10 <https://lex.uz/docs/-941878>

11 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PF-17-son Farmon, 04.02.2026, 'Mahalliy ishlab chiqarish va sanoat kooperatsiyasini yangi tizim asosida rivojlantirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida';

12 Manba: muallif tomonidan O'RQ-684-son Qonun va 2026-yildagi institutsional o'zgarishlar asosida tuzildi.

13 Manba: muallif ishlanmasi.

jamlovchi markaziy axborot resursi sifatida belgilaydi. Shartnomalarning yagona reyestriga kiritilmagan shartnomalar bo'yicha to'lov amalga oshirilmasligi xarid, shartnoma va g'aznachilik intizomini o'zaro bog'laydigan muhim institutsional cheklov hisoblanadi.¹⁴ 2026-yil sentabridan maxsus portal arxitekturasi amaliy jihatdan yangilanmoqda. Elektron xarid tizimi operatori ma'lumotiga ko'ra, 3-sentabrdan budget buyurtmachilarining to'g'ridan-to'g'ri xaridlar bo'yicha reja-jadvallari yangi maxsus axborot portalida joylashtirilmoqda, 10-sentabrdan esa elektron do'kon xaridlari reja-jadvallarini ham shu portalga o'tkazish belgilangan. Bu o'zgarish rejalashtirish ma'lumotlarini markazlashtirish va tizimlararo almashinuvni kuchaytirish imkonini beradi.¹⁵

Amaldagi tartibda xarid usulini tanlash xarid predmetining xususiyati, qiymati, murakkabligi va bozordagi raqobat sharoitiga mutanosib bo'lishi kerak. Rasmiy metodik materiallarda elektron do'kon, kichik qiymatli xaridning soddalashtirilgan tartib-taomili, boshlang'ich narxni pasaytirish auksioni, eng yaxshi takliflarni tanlash, tender, ikki bosqichli davlat xaridi, to'g'ridan-to'g'ri shartnoma va qonunchilikda ruxsat etilgan boshqa raqobatli turlar qayd etilgan.¹⁶ Har bir usulning iqtisodiy vazifasi turlicha. Standart va takroriy ehtiyojlarda tranzaksiya xarajatini kamaytirish ustuvor bo'lsa, murakkab xizmatlar va texnologik yechimlarda sifat, tajriba va hayotiy sikl xarajatlarini baholash muhimroq. Shuning uchun samaradorlik faqat eng past narxni tanlash emas, balki xarid usulining bozor tuzilishi va xarid obyektiga mosligi, talablarning mutanosibligi hamda shartnoma ijrosi natijasini hisobga olgan holda baholanishi kerak (2-jadval).

2-jadval

Amaldagi xarid usullarining funksional xususiyatlari va asosiy risklari¹⁷

Xarid usuli	Qo'llanish mantig'i	Afzallik	Asosiy nazorat riski
Elektron do'kon	Standart, keng tarqalgan tovar va xizmatlarni tez xarid qilish	Past tranzaksiya xarajati, tezkorlik	Nomenklatura va narx taqqoslash sifati
Kichik qiymatli soddalashtirilgan tartib	Kamida uchta potensial yetkazib beruvchi yoki ochiq narxlarni solishtirish	Tezlik va raqobatning minimal darajasini birlashtiradi	Takliflar haqiqiy mustaqilligini tekshirish
Auksion	Narx g'olibni aniqlashning asosiy mezon bo'lgan standart xaridlar	Narx raqobatini kuchaytiradi	Haddan tashqari past narx va sifat riski
Eng yaxshi takliflarni tanlash	Narx bilan birga sifat va boshqa mezonlar muhim bo'lgan xaridlar	Ko'p mezonli baholash	Subyektiv mezonlar va baholash shaffofligi
Tender	Yirik yoki murakkab xaridlar	Keng raqobat va chuqur ekspertiza	Uzoq sikl, murakkab hujjatlar, kirish xarajati
Ikki bosqichli xarid	Texnik yechim oldindan to'liq aniqlanmagan murakkab obyektlar	Bozor bilan texnik muloqot imkoniyati	Jarayonning cho'zilishi va teng axborot ta'minoti
To'g'ridan-to'g'ri/yagona yetkazib beruvchi	Qonunda nazarda tutilgan istisno holatlar	Zarur holatda tezlik va uzluksizlik	Raqobatning yo'qligi, narx va manfaatlar to'qnashuvi riski

Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligining 2026-yil I yarim yilligi yakunlari bo'yicha ma'lumotlari amaldagi mexanizmning ko'lamini va raqobat darajasini baholash imkonini beradi. Hisobot davrida jami davlat xaridlari hajmi 188,4 trln so'mni tashkil etgan, shundan 72,9 trln so'mi budget buyurtmachilari, 115,5 trln so'mi korporativ xaridlar hissasiga to'g'ri kelgan. Raqobatli xaridlar 112,9 trln so'm yoki jami xaridlarning 60 foiziga yetgan, iqtisod qilingan mablag' 7,8 trln so'mni tashkil etgan.[1] (3-jadval)

14 O'zbekiston Respublikasi. O'RQ-684-son 'Davlat xaridlari to'g'risida'gi Qonun, 22.04.2021 (amaldagi tahrir), maxsus axborot portalida va shartnomalar reyestriga oid normalar. <https://lex.uz/uz/docs/-5382974>; O'zbekiston Respublikasi Hukumat portalida. 'Davlat xaridlari'. https://gov.uz/uz/pages/davlat_xaridlari (murojaat sanasi: 08.09.2026).

15 O'zbekiston respublika tovar-xom ashyo birjasi. Davlat xaridlari elektron tizimi: 2026-yil 3-sentyabrdan to'g'ridan-to'g'ri xaridlar va 10-sentyabrdan elektron do'kon xaridlari reja-jadvallarini maxsus portalga joylashtirish haqidagi e'lon. <https://xarid.uzex.uz/>; <https://xarid.icppa.uz> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

16 Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi. 'Aholi va tadbirkorlik subyektlarining tez-tez beriladigan savollariga javoblar' — amaldagi davlat xaridi turlari va tartib-taomillari. <https://gov.uz/uz/icppa/pages/aholi-va-tadbirkorlik-subyektlarining-tez-tez-beriladigan-savollariga-javoblar> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

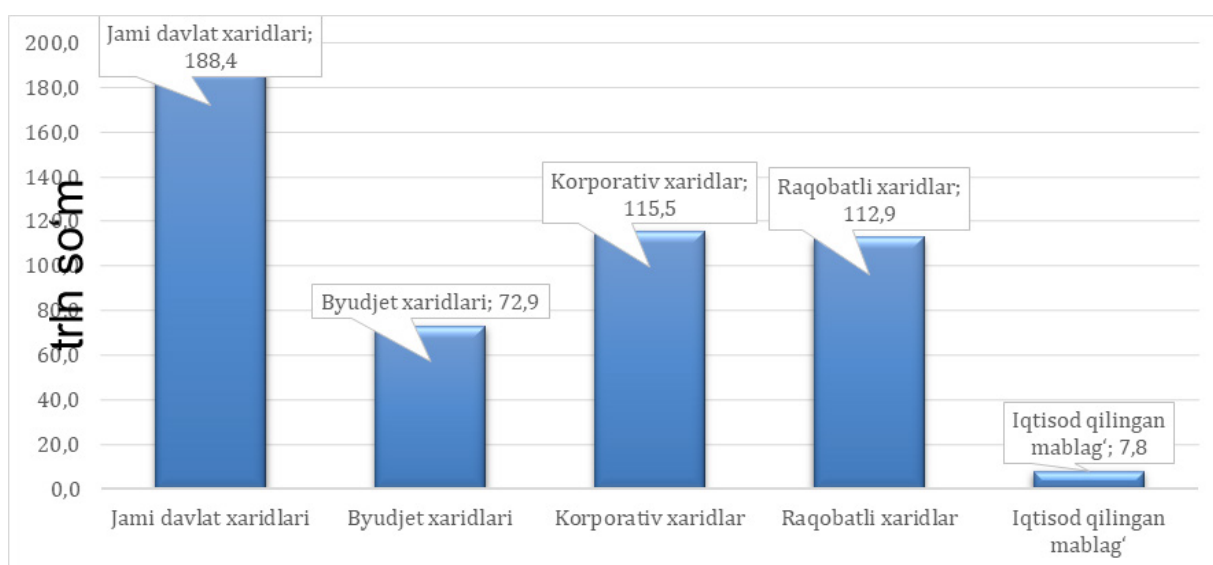
17 Manba: Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligining 2026-yil I yarim yilligi yakunlari; ulushlar muallif hisob-kitobi.

3-jadval

2026-yil I yarim yilligida davlat xaridlarining asosiy ko'rsatkichlari¹⁸

Ko'rsatkich	Qiymat	Tahliliy izoh
Jami davlat xaridlari	188,4 trln so'm	Tizimning operatsion ko'lam
Budjet xaridlari	72,9 trln so'm	Jami hajmning 38,7 foizi
Korporativ xaridlar	115,5 trln so'm	Jami hajmning 61,3 foizi
Raqobatli xaridlar	112,9 trln so'm	Jami hajmning 60 foizi
Iqtisod qilingan mablag'	7,8 trln so'm	Narx intizomi va raqobat natijasining muhim ko'rsatkichi

Muallifning qo'shimcha hisob-kitobiga ko'ra, 7,8 trln so'mlik iqtisod jami 188,4 trln so'mlik xaridlar hajmining 4,14 foiziga teng. Raqobatli xaridlar ulushini 60 foizdan 2030-yil maqsadi bo'lgan 80 foizga yetkazish 20 foiz punktlilik, ya'ni joriy darajaga nisbatan 33,3 foizlik nisbiy o'sishni talab qiladi. Nisbatlar rasmiy "tejamkorlik stavkasi" sifatida emas, balki joriy ko'rsatkichlarning miqyosi va maqsadgacha bo'lgan masofani tavsiflovchi analitik indikatorlar sifatida talqin qilinadi.

2-rasm. 2026-yil I yarim yilligida davlat xaridlarining asosiy ko'rsatkichlari¹⁹

Raqobatli xaridlar ulushining 60 foizga yetishi islohotlarning ijobiy dinamikasini ko'rsatadi va 2030-yil uchun belgilangan 80 foizlik maqsadga erishish yo'lida raqobat ko'lamini yanada kengaytirish imkoniyatlari mavjudligini anglatadi. Bunda xaridlarning qolgan qismini bir xil mezon asosida baholash maqsadga muvofiq emas, chunki qonunchilikda tabiiy monopoliya, yagona yetkazib beruvchi va boshqa asoslangan istisnalar nazarda tutilgan. Shu bilan birga, raqobat imkoniyati cheklangan har bir xarid bo'yicha sabablarning standart kodlar asosida qayd etilishi va keyinchalik tahlil qilinishi xarid siyosatini yanada takomillashtirish uchun muhim ma'lumot manbai bo'lib xizmat qiladi.

Raqamli vositalarning qo'llanish ko'lamini ham kengaytirmoqda. Agentlik ma'lumotiga ko'ra, 2026-yil I yarim yilligida tovar-xomashyo birjasidagi ofertalarning 90 foizi va "Kooperatsiya" portalidagi buyurtmalarning 75 foizi sun'iy intellekt yordamida avtomatlashtirilgan tartibda moderatsiyadan o'tkazilgan. Ushbu ko'rsatkichlar katta hajmdagi ma'lumotlar oqimini avtomatlashtirilgan tarzda qayta ishlash imkoniyatlari kengayayotganini ko'rsatadi. Kelgusida algoritmlarning tushuntiriluvchanligini ta'minlash, xavf signallarini aniqlashtirish, ma'lumotlar sifatini oshirish hamda inson tomonidan yakuniy ko'rib chiqish tamoyillarini izchil rivojlantirish raqamli boshqaruv samaradorligini yanada oshirishga xizmat qilishi mumkin.²⁰(2-rasm)

18 Manba: Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligining 2026-yil I yarim yilligi yakunlari; ulushlar muallif hisob-kitobi.

19 Manba: Agentlik rasmiy ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

20 Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi. 2026-yil birinchi yarim yillik faoliyati yakunlari: tovar-xomashyo birjasidagi ofertalarning 90 foizi va "Kooperatsiya" portalidagi buyurtmalarning 75 foizi sun'iy intellekt yordamida avtomatlashtirilgan moderatsiyadan o'tkazilgani haqida. <https://gov.uz/oz/icppa/news/view/199222> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

Amaldagi mexanizmni yanada rivojlantirish imkoniyatlari

Birinchi yo'nalish - rejalashtirish va bozor tahlili sifatini yanada oshirish. Xarid samaradorligi ehtiyojni aniqlash va texnik topshiriqni shakllantirish bosqichlaridan boshlanadi. Amaldagi AI asosidagi o'rtacha bozor narxi moduli narxni asoslash imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, mahsulot sifati, yetkazib berish joyi, logistika, kafolat, hajm chegirmasi va to'lov shartlari kabi omillarni yanada batafsil hisobga olish ushbu mexanizmning aniqligini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli algoritmik narx benchmarkidan professional bozor tahlilini to'ldiruvchi va kuchaytiruvchi vosita sifatida foydalanish maqsadga muvofiq.

Ikkinchi yo'nalish - raqobat ko'rsatkichlarini yanada kengroq mezonlar asosida baholash. Savdoning raqobatli usulda tashkil etilishi bilan birga, kelib tushgan haqiqiy takliflar soni, texnik talablarning bozor imkoniyatlariga muvofiqligi, ishtirok etish uchun zarur hujjatlar hajmi hamda to'lov shartlarining turli biznes subyektlari uchun qulayligini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun tizimda "raqobatli usul ulushi" bilan bir qatorda o'rtacha haqiqiy takliflar soni, bir taklifli savdolar ulushi, yangi ishtirokchilar soni va g'oliblar konsentratsiyasini ham kuzatib borish maqsadga muvofiq.

Uchinchi yo'nalish - shartnoma ijrosi bosqichining xarid natijalarini baholashdagi ahamiyatini yanada oshirish. Xarid jarayonida erishilgan maqbul narx bilan bir qatorda yetkazib berish muddati, mahsulot yoki xizmat sifati, qo'shimcha kelishuvlar hamda ekspluatatsiya xarajatlarini ham hisobga olish xaridning yakuniy samaradorligini to'liqroq baholash imkonini beradi. Shu sababli "value for money" bahosi shartnoma tuzish bosqichi bilan cheklanmasdan, obyektning qabul qilinishi va undan foydalanish natijalarini ham qamrab olishi maqsadga muvofiq.

To'rtinchi yo'nalish - ma'lumotlar arxitekturasining o'zaro integratsiyasini yanada rivojlantirish. Maxsus axborot portali xarid ma'lumotlarini markazlashtirish imkonini bermogda. Ushbu tizimning budget, g'aznachilik, soliq, biznes reyestri, benefitsiar mulkdorlik, elektron hisobvara-faktura, sud va audit ma'lumotlari bilan real vaqt rejimidagi interoperabelligini kengaytirish risk tahlili sifatini yanada oshirishi mumkin. Bunday integratsiya takroriy hujjat talablarini kamaytirish va yetkazib beruvchilar haqidagi ma'lumotlarni davlat bazalari orqali avtomatik tekshirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Beshinchi yo'nalish - professional salohiyatni izchil rivojlantirish. Xarid bo'yicha mas'ul xodimning faoliyati protseduralarni to'g'ri rasmiylashtirish bilan birga, bozor tahlili, texnik spetsifikatsiya, narxni baholash, muzokara mumkin bo'lgan holatlar, kontrakt risklari, hayotiy sikl xarajatlari va etik me'yorlarni chuqur tushunishni ham talab etadi. PF-259-son Farmondagi 98 foizlik malaka oshirish maqsadi ushbu institutsional yo'nalishni yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Davlat xaridlarini tashkil etish mexanizmini takomillashtirish yo'nalishlari

Takomillashtirishning birinchi yo'nalishi - xarid jarayonida "oldindan (ex-ante) risk filtri" imkoniyatlaridan foydalanish. Xarid rejasiga kiritishdan oldin ehtiyojning asoslanganligi, ombordagi mavjud qoldiq, oxirgi xarid narxlari, bozor diapazoni va xaridning standart yoki murakkab toifaga mansubligini avtomatik tahlil qilish maqsadga muvofiq. Yuqori riskli xaridlar uchun texnik topshiriq va bozor tahlili bo'yicha qo'shimcha ekspertizadan foydalanish, past riskli xaridlarda esa soddalashtirilgan va tezkor jarayonlarni qo'llash mumkin. Bu mutanosiblik prinsipining amaliy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Ikkinchi yo'nalish - "raqobat tahlili (competition analytics)" modulini joriy etish. Modul bitta taklifli savdolar, takroriy g'oliblar konsentratsiyasi, o'zaro juda yaqin narxlar, bir xil IP/manzil yoki affillanganlik belgilari, bir xil ishtirokchilarning takroriy ishtiroki, diskvalifikatsiya holatlari va boshlang'ich narxdan sezilarli chetlanishlarni tahliliy signal sifatida qayd etishi mumkin. Bunday signal sanksiya sifatida emas, balki qo'shimcha professional tahlil o'tkazishga xizmat qiluvchi axborot sifatida qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

Uchinchi yo'nalish - shartnoma boshqaruvini professional funksiya sifatida yanada rivojlantirish. Yirik va yuqori riskli shartnomalar uchun bosqichli ijro rejasi (milestone plan), yetkazib beruvchi faoliyati reytingi (performance score), o'zgarishlarni boshqarish protokoli, muddat va sifat bo'yicha indikatorlar hamda yakuniy baholash mexanizmlaridan foydalanish maqsadga muvofiq. Yetkazib beruvchining avvalgi kontraktlarni bajarish tarixi ham keyingi xaridlarda qonuniy va mutanosib mezonlar doirasida foydalanish mumkin bo'lgan tahliliy ma'lumot sifatida shakllantirilishi mumkin.

To'rtinchi yo'nalish - ochiq va mashina o'qiydigan ma'lumotlar modeliga bosqichma-bosqich o'tish. Reja, e'lon, taklif, g'olib, shartnoma, qo'shimcha kelishuv, to'lov va ijro ma'lumotlarini yagona identifikator orqali bog'lash ochiqlik imkoniyatlarini kengaytiradi hamda davlat organlari o'rtasida bir xil ma'lumotlarni takroran so'rash zaruratini kamaytiradi. Open Contracting Data Standard kabi xalqaro yondashuvlar bunday ma'lumotlar arxitekturasini shakllantirishda metodik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Beshinchi yo'nalish — barqaror va "yashil" xaridlarni hayotiy sikl xarajatlari bilan uyg'unlashtirish. 2025-yilgi Hukumat qarorida "yashil" davlat xaridlari ulushini 2030-yilgacha 30 foizga yetkazish yo'nalishi belgilangan. Ekologik mezonlarni sertifikatlarining mavjudligi bilan bir qatorda energiya sarfi, ekspluatatsiya xarajatlari, ta'mirlash, utilizatsiya va resurs samaradorligini hisobga oluvchi umumiy egalik qiymati (total cost of ownership)

yondashuvi bilan uyg'unlashtirish maqsadga muvofiq.²¹

4-jadval

Davlat xaridlarini takomillashtirish bo'yicha taklif etilayotgan KPI tizimi²²

O'lchov yo'nalishi	Asosiy indikatorlar	Tavsiya etiladigan davriylik
Raqobat	Haqiqiy takliflarning o'rtacha soni; bitta taklifli savdolar ulushi; yangi yetkazib beruvchilar ulushi	Choraklik
Tejamkorlik va qiymat	Boshlang'ich/bozor qiymatiga nisbatan tejamkorlik; narx dispersiyasi; hayotiy sikl xarajati	Choraklik/yillik
Jarayon tezligi	E'londan shartnomagacha median kun; ekspertiza va to'lov sikli	Oylik
Shartnoma ijrosi	O'z vaqtida bajarish; qo'shimcha kelishuvlar qiymati; sifat bo'yicha rad etishlar	Choraklik
Halollik va risk	Risk flaglar; manfaatlar to'qnashuvi; shikoyatlarni ko'rib chiqish muddati	Oylik/choraklik
Raqamli yetuklik	Avtomatik tekshiruvlar ulushi; tizimlararo integratsiya; mashina o'qiydigan ma'lumot qamrovi	Yarim yillik
Barqarorlik	Yashil xarid ulushi; umumiy egalik qiymati (TCO) qo'llangan xaridlar; mahalliy va KO'B (SME) ishtiroki	Yillik

Muallif tomonidan taklif etilayotgan riskka asoslangan to'rt bosqichli boshqaruv modeli

Taklif etilayotgan model amaldagi huquqiy tartib-taomillarni almashtirishni nazarda tutmaydi; aksincha, ularni risk va natijadorlikni boshqarish elementlari bilan yanada boyitishga qaratilgan. Modelning birinchi bosqichi - oldindan (ex-ante) nazorat - ehtiyoj, ombor qoldig'i, bozor narxi va texnik topshiriqni tahlil qilishni nazarda tutadi. Ikkinchi bosqich - raqobat nazorati - xarid usulining mutanosibligi, takliflar soni, yetkazib beruvchilar konsentratsiyasi va affillanganlik bilan bog'liq omillarni baholashga xizmat qiladi. Uchinchi bosqich - ijro nazorati - shartnoma muddatlari, sifat, qo'shimcha kelishuvlar va yetkazib beruvchi faoliyati natijalarini kuzatishni qamrab oladi. To'rtinchi bosqich - ex-post tahlil - tejamkorlik, sifat, murojaatlar va tahliliy signallar bo'yicha olingan natijalardan keyingi xaridlarni rejalashtirishda foydalanishni nazarda tutadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlil O'zbekistonda davlat xaridlarini tashkil etish mexanizmi huquqiy reglament, elektron platformalar, maxsus axborot portali, xarid komissiyalari, shartnomalar reyestri hamda davlat va jamoatchilik nazoratini birlashtiruvchi ko'p bo'g'inli tizim sifatida rivojlanib borayotganini ko'rsatdi. 2026-yildagi institutsional o'zgarishlar va Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi vakolatlarining kengayishi ushbu tizimni sanoat siyosati, mahalliy ishlab chiqarish va xarid samaradorligi bilan yanada uyg'unlashtirish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

2026-yil I yarim yilligidagi 188,4 trln so'mlik xaridlar, raqobatli usullar ulushining 60 foizga yetgani va 7,8 trln so'mlik iqtisod amaldagi mexanizmning keng ko'lamda faoliyat yuritayotganini ko'rsatadi. 2030-yilgacha raqobatli xaridlar ulushini 80 foizga yetkazish maqsadidan kelib chiqib, bozor raqobati imkoniyatlarini yanada kengaytirish, jumladan, haqiqiy takliflar soni, bitta taklifli savdolar, yetkazib beruvchilar konsentratsiyasi va bozorga kirish bilan bog'liq ko'rsatkichlarni muntazam kuzatib borish maqsadga muvofiq.

Birinchi taklif: xarid rejasini shakllantirishdan oldin ehtiyoj, ombor qoldig'i, bozor narxi va texnik topshiriq sifatini tahlil qiluvchi oldindan (ex-ante) risk modulini joriy etish. Ikkinchi taklif: takliflar soni, takroriy g'oliblar, narxlarning sezilarli o'zgarishi va affillanganlik bilan bog'liq belgilarni tahlil qiluvchi raqobat tahlili (competition analytics) tizimini joriy etish. Uchinchi taklif: yirik shartnomalar bo'yicha bosqichli ijro rejalari, yetkazib beruvchi faoliyati reytingi va qo'shimcha kelishuvlar monitoringini izchil rivojlantirish. To'rtinchi taklif: reja-tender-shartnoma-to'lov-ijro zanjirini yagona identifikator va mashina o'qiydigan ma'lumot formati orqali o'zaro bog'lash. Beshinchi taklif: xarid mutaxassislarini lavozim murakkabligiga muvofiq darajali sertifikatlash va ularning doimiy professional rivojlanishini ta'minlash. Oltinchi taklif: "yashil" va texnik jihatdan murakkab

21 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. 371-son qaror, 18.06.2025, 'Yashil davlat xaridlarini qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida'. LexUZ. <https://lex.uz/uz/docs/-7577902> (murojaat sanasi: 08.09.2026).

22 Manba: muallif ishlanmasi; indikatorlar xalqaro procurement performance yondashuvlari bilan uyg'unlashtirilgan.

xaridlarda narx ko'rsatkichi bilan bir qatorda umumiy egalik qiymati (TCO) va hayotiy sikl xarajatlarini baholash amaliyotini kengaytirish.

Taklif etilgan to'rt bosqichli riskka asoslangan model davlat xaridlarida nazorat va samaradorlikni o'zaro uyg'un va bir-birini to'ldiruvchi yo'nalishlar sifatida ko'rib chiqadi. Kelgusi tadqiqotlarda modelni tranzaksiya darajasidagi xarid ma'lumotlari asosida validatsiya qilish, xarid usullari kesimida narx va shartnoma ijrosi natijalarini ekonometrik baholash, shuningdek, davlat buyurtmachilari uchun risk reytingini yanada aniqlashtirish maqolaning amaliy ahamiyatini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 22-apreldagi O'RQ-684-son "Davlat xaridlari to'g'risida"gi Qonuni (amaldagi tahrir). LexUZ. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-5382974> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 20-maydagi 276-son "Davlat xaridlarini amalga oshirish bilan bog'liq tartib-taomillarni tashkil etish va o'tkazish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi qarori. LexUZ.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 20-dekabrda 865-son "2025–2027-yillarda davlat xaridlari tizimini takomillashtirish va rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori. LexUZ. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-7271145> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 26-dekabrda PF-259-son "Davlat xaridlari tizimida raqobat muhiti va shaffoflikni ta'minlash bo'yicha navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni. URL: <https://gov.uz/oz/sherobod/sections/view/177699> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 4-fevralda PF-17-son "Mahalliy ishlab chiqarish va sanoat kooperatsiyasini yangi tizim asosida rivojlantirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni.
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 18-iyunda 371-son "Yashil davlat xaridlarini qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. LexUZ. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-7577902> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
7. Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi. 2026-yil I yarim yilligi faoliyati yakunlari bo'yicha matbuot anjumani, 29.07.2026. URL: <https://gov.uz/oz/icppa/news/view/199222> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
8. Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi. Agentlik haqida. URL: <https://gov.uz/oz/icppa/pages/about> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
9. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali. Davlat xaridlari maxsus axborot portali bo'yicha ma'lumot. URL: https://gov.uz/oz/pages/davlat_xaridlari (murojaat sanasi: 08.09.2026).
10. Sanoat kooperatsiyasi va davlat xaridlari agentligi. Aholi va tadbirkorlik subyektlarining tez-tez beriladigan savollariga javoblar. URL: <https://gov.uz/oz/icppa/pages/aholi-va-tadbirkorlik-subyektlarining-tez-tez-beriladigan-savollariga-javoblar> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
11. OECD. Recommendation of the Council on Public Procurement. OECD Legal Instruments. Paris: OECD, 2015.
12. OECD. Public Procurement Performance: A Framework for Measuring Efficiency, Compliance and Strategic Goals. OECD Public Governance Policy Papers, No. 36. Paris: OECD Publishing, 2023.
13. OECD. Implementing the OECD Recommendation on Public Procurement in OECD and Partner Countries. Paris: OECD Publishing, 2025.
14. OECD. Government at a Glance 2025. Paris: OECD Publishing, 2025.
15. Open Contracting Partnership. Open Contracting Data Standard (OCDS): Data Standard and Implementation Guidance. URL: <https://standard.open-contracting.org/> (murojaat sanasi: 08.09.2026).
16. Bandiera O., Prat A., Valletti T. Active and Passive Waste in Government Spending: Evidence from a Policy Experiment // American Economic Review. – 2009. – Vol. 99, No. 4. – P. 1278–1308. DOI: 10.1257/aer.99.4.1278.
17. Lewis-Faupel S., Neggers Y., Olken B. A., Pande R. Can Electronic Procurement Improve Infrastructure Provision? Evidence from Public Works in India and Indonesia // American Economic Journal: Economic Policy. – 2016. – Vol. 8, No. 3. – P. 258–283. DOI: 10.1257/pol.20140258.
18. UNCITRAL. Model Law on Public Procurement. New York: United Nations, 2011.
19. European Commission. eForms – Digital Standard Forms for Public Procurement Notices. Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs.
20. Bosio E., Djankov S., Glaeser E., Shleifer A. Public Procurement in Law and Practice // American Economic Review. – 2022. – Vol. 112, No. 4. – P. 1091–1117. DOI: 10.1257/aer.20200738.
21. Tátrai T., Vörösmarty G., Juhász P. Intensifying Competition in Public Procurement // Public Organization Review. – 2024. – Vol. 24. – P. 237–257. DOI: 10.1007/s11115-023-00742-0.
22. Baránek B., Titl V. The Cost of Favoritism in Public Procurement // Journal of Law and Economics. – 2024. – Vol. 67, No. 2. – P. 445–477. DOI: 10.1086/727793.
23. Matilla-García M., Vega P. An Empirical Analysis of the Impacts of Competition on Procurement Costs // Applied Economics. – 2025. – Vol. 57, No. 40. – P. 6258–6273. DOI: 10.1080/00036846.2024.2382934.
24. Orfanidou V. S., Rachaniotis N. P., Tsoulfas G. T., Chondrokoukis G. P. Life Cycle Costing Implementation in Green Public Procurement: A Case Study from the Greek Public Sector // Sustainability. – 2023. – Vol. 15, No. 3. – Art. 2817. DOI: 10.3390/su15032817.
25. Drake S., Lundberg J., Lundberg S. Market Response to Environmental Policy via Public Procurement: An Empirical Analysis of Bids and Prices // Journal of Environmental Management. – 2024. – Vol. 365. – Art. 121547. DOI:

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100